

مقدمه‌ای بر
نقش آفرینی دولت در اقتصاد

---

www.ketab.ir

مؤلفان:

صابر میرزایی

محسن محمدی ایوانکی

سر شناسه
عنوان و پدیدآور
مقدمه‌های بر نقش آفرینی دولت در اقتصاد/ مؤلفان: صابر میرزایی؛ محسن محمدی ایوانکی.
مشخصات نشر
تهران، نور علم.
مشخصات ظاهری
۱۷۴ص.
شابک
۹۷۸-۶۰۰-۱۶۹-۳۹۲-۲
موضوع
سیاست اقتصادی
موضوع
Economic policy
موضوع
اقتصاد توسعه
موضوع
Development economics
شناسه افزوده
محمدی ایوانکی، محسن، ۱۳۷۰- مولف.
رده بندی کنگره
HD ۸۷ / م۹ م۷
رده بندی دیویی
۳۳۸/۹۳

نشر نور علم: تهران - خ انقلاب - خ وحید نظری - کوچه فرزانه - تلفن: ۶۶۴۰۵۸۹۴ و ۶۶۴۰۵۸۸۰
noreelm@yahoo.com ۰۹۱۲۳۳۳۴۲۲۹ فروشگاه: دانشکده اقتصاد دانشگاه تهران

عنوان کتاب: مقدمه‌های بر نقش آفرینی دولت در اقتصاد
مؤلفان: صابر میرزایی؛ محسن محمدی ایوانکی
مجری: اندیشکده راهبردی توسعه
ناشر: نور علم
شمارگان: ۵۰۰ جلد
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۶۹-۳۹۲-۲
نوبت چاپ: اول ۱۳۹۹
چاپ و صحافی: سورنا
قیمت: ۳۵۰۰۰ تومان

در صورت عدم دسترسی به کتابهای این انتشارات، از طریق تماس با
۰۹۱۲۳۳۳۴۲۲۹ کتابها با پست به تمام نقاط ایران ارسال می شود.

فهرست

- پیشگفتار ----- ۱
- فصل اول: مبانی نظری ----- ۳
- ۱-۱- پایه‌های بحث ----- ۴
- ۱-۱-۱- مبانی دینی اقتصاد ----- ۵
- ۱-۱-۱-۱- نگرش‌های متفاوت به اقتصاد اسلامی ----- ۶
- ۱-۱-۱-۲- چستی نظام اقتصادی ----- ۱۰
- ۱-۱-۱-۳- کلیاتی از مبانی اقتصادی دین ----- ۱۶
- ۱-۱-۲- انباشت دانش اقتصاد ----- ۱۹
- ۱-۱-۲-۱- مکتب نئوکلاسیک ----- ۲۶
- ۱-۱-۲-۲- مکتب اتریش ----- ۳۱
- ۱-۱-۲-۳- مکتب نهادگرایی ----- ۳۴
- ۱-۱-۲-۴- مقایسه میان مکاتب اقتصادی ----- ۳۷
- ۱-۱-۱- جمع‌بندی ----- ۴۱
- ۲-۱- عدالت ----- ۴۲
- ۱-۲-۱- عدالت از منظر متفکران غربی ----- ۴۵
- ۱-۱-۲-۱- نظریه‌های منابع محور ----- ۴۵
- ۱-۲-۲-۱- نظریه‌های فرایندمحور ----- ۴۵
- ۱-۲-۳-۱- نظریه‌های غایت‌گرا ----- ۴۶

- ۴۸ ----- ۲-۲-۱ عدالت از منظر متفکران اسلامی
- ۴۸ ----- ۱-۲-۲-۱ حق برخورداری برابر از منابع و ثروت‌های عمومی
- ۴۹ ----- ۲-۲-۲-۱ سهم‌بری بر اساس میزان مشارکت در تولید(کار)
- ۵۰ ----- ۳-۲-۲-۱ قرار گرفتن اموال در موضع قوام آن
- ۵۵ ----- ۳-۲-۱ جمع‌بندی
- ۵۷ ----- ۳-۱ توسعه
- ۶۰ ----- ۴-۱ مالکیت
- ۶۵ ----- ۱-۴-۱ انواع مالکیت از منظر مکاتب اقتصادی
- ۶۹ ----- ۱-۱-۴-۱ مالکیت فکری(معنوی)
- ۶۹ ----- ۲-۱-۴-۱ مالکیت رأف و امتیازات
- ۷۰ ----- ۳-۱-۴-۱ مالکیت کسب و کارهای جدید
- ۷۱ ----- ۵-۱ پول
- ۷۲ ----- ۱-۵-۱ نظریه کالایی پول
- ۷۳ ----- ۲-۵-۱ نظریه اعتباری پول
- ۷۴ ----- ۳-۵-۱ پول به مثابه یک نهاد
- ۷۶ ----- ۱-۳-۵-۱ تضمین ارزش نهاد پول یکی از مصادیق ساختار صحیح نهادی
- ۷۸ ----- ۶-۱ آیا جامعه عادلانه، جامعه کاملاً برابر است؟
- ۸۴ ----- ۷-۱ اقتصاد به مثابه یک سیستم
- ۸۹ ----- فصل دوم: دولت و اقتصاد
- ۹۰ ----- ۱-۲ مروری بر ادبیات اقتصادی موجود درباره نقش دولت
- ۹۲ ----- ۲-۲ ضرورت نقش‌آفرینی اقتصادی دولت

۳-۲- وظایف دولت ----- ۹۴

۱-۳-۲- وظایف سنتی دولت‌ها ----- ۹۸

۲-۳-۲- وظایف مدرن دولت‌ها ----- ۹۹

۴-۲- دولت طراح قواعد مالکیت ----- ۱۰۱

۱-۴-۲- تصدی‌گری دولت ----- ۱۰۲

۲-۴-۲- دولت و پروژه‌های کلان جدید ----- ۱۰۳

۵-۲- ابزارهای اعمال قدرت دولت ----- ۱۰۴

۱-۵-۲- ملاحظات یکی از ابزارهای اعمال قدرت ----- ۱۰۸

۶-۲- دولت و مسئله هزینه‌ها ----- ۱۱۱

۱-۶-۲- تبدیل هزینه به درآمد ----- ۱۱۲

۲-۶-۲- مسئله هزینه‌های زندگی عموم ----- ۱۱۷

۱-۲-۶-۲- نقش دولت در کاهش هزینه‌ها ----- ۱۱۷

۲-۲-۶-۲- مسئله کاهش هزینه‌های مبادله تولید ----- ۱۱۸

۷-۲- دولت و توسعه ----- ۱۲۱

۱-۷-۲- ۱۰ لوکوموتیو(نیروی پیشران) اقتصادی ایران ----- ۱۲۵

۲-۷-۲- توسعه بخش صنعت ----- ۱۳۳

۸-۲- دولت و وضع قوانین اقتصادی ----- ۱۴۵

منابع ----- ۱۵۹

پیشگفتار

علیرغم یخورداری ایران از موقعیت جغرافیایی و منابع سرزمینی منحصر به فرد، کشور ما تا امروز آن گونه که شایسته بوده است، در مسیر رشد و توسعه اقتصادی قرار نگرفته است. به عبارت دیگر، اقتصاد ایران در تعادل اقتصادی سطح پایین و دوره‌های عقب ماندگی گرفتار شده است.

مسیر توسعه ایران نسبت به کشورهای توسعه‌یافته کنونی از چند جهت دارای تفاوت است: اولاً توسعه‌یافته‌های امروز، در مسیر توسعه کشوری مسلط و توسعه‌یافته در کنار خود نمی‌دیدند و همگنی با هم توسعه یافتند ولی ایران تحت تاثیر جهان توسعه‌یافته است، ثانیاً مردم اروپای غربی (محور تاریخی توسعه) حتی در قرن ۱۹ و اوج استثمار نیروی کار، وضع خود را با گذشته عصر فئودال‌ها مقایسه می‌کردند که به مراتب بهتر شده بود ولی مردم امروز ایران به دلیل وجود ریشه وضع خودشان را با توسعه‌یافته‌ها مقایسه می‌کنند، ثالثاً برای توسعه‌یافته‌های کنونی "زمان" اهمیتی نداشت ولی با توجه به آثار و هیمنه جهان توسعه‌یافته بر کشورهای در حال توسعه مثل ایران، برای ما زمان بسیار اهمیت دارد، رابعاً برای ما امکان بهره‌گیری از تجارب کشورهای توسعه‌یافته کنونی وجود دارد.

به دلیل اهمیت زمان، امکان آزمون و خطا برای کشور وجود نخواهد داشت و برای دور شدن از آزمون و خطا، مسیر توسعه کشور باید به گونه‌ای باشد که اولاً دارای پایه نظری در انباشت دانش اقتصاد باشد، ثانیاً از تجارب توسعه کشورهای توسعه‌یافته کنونی بهره برده باشد و ثالثاً مناسبات تاریخی، نهادی و اجتماعی ایران در آن لحاظ شده باشد.

پس از شکست سیاست‌های اجماع و اشنگتن با محوریت حداقلی کردن حضور دولت در اقتصاد که به تعمیق فقر و توسعه‌نیافتگی در کشورهای قاره آفریقا و آمریکای لاتین

منجر شد و در ایران نیز تحت عنوان سیاست‌های تعدیل ساختاری به بحران‌های اوایل دهه ۷۰ انجامید؛ تقریباً تمامی اقتصاددانان سطح توسعه بر این اعتقاد هستند که بدون حضور و نقش‌آفرینی دولت در اقتصاد، امکان توسعه کشورها وجود نخواهد داشت.

اگر حضور و نقش‌آفرینی دولت در اقتصاد در زمان و حد مناسب واقع نشود، اثرگذاری صحیح را نخواهد داشت. مسئله کم یا زیاد بودن نقش‌آفرینی دولت در اقتصاد نیست؛ مسئله نقش‌آفرینی بهینه دولت در اقتصاد است. به همین جهت با مشارکت اندیشکده راهبردی توسعه، در مرکز همکاری‌های تحول و پیشرفت ریاست جمهوری به تألیف این کتاب مبادرت ورزیدیم.

ذکر این نکته ضروری است، مراد نگارندگان از دولت در این کتاب، مفهومی عام‌تر از تعریف مدرن دولت (government) است و تعریفی است که تحت عنوان (state) شناخته می‌شود و دولت تمام بخش‌های حاکمیتی یک کشور را شامل می‌شود. به صورت کلی ذیل این تعریف، دولت در بردارنده عناصر جمعیت، قلمرو و حاکمیت است. به عبارت دیگر، شامل کلیه سطوح تقنین، قضائیه و اجراست.

در فصل نخست این مجموعه، مبانی نظری نگارندگان در انباشت دانش اقتصاد و تعالیم اقتصادی دین طرح خواهد شد و در فصل دوم به سطح بهینه حضور دولت در اقتصاد خواهیم پرداخت. این کتاب مقدمه‌ای بر این موضوع بوده که حتماً از جانب اهل نظر دارای ایراداتی خواهد بود و در آینده می‌تواند تکمیل گردد.

صابر میرزایی^۱

محسن محمدی ایوانکی^۲

---

^۱ معاون نوآوری و فناوری‌های آینده‌ساز مرکز همکاری‌های تحول و پیشرفت ریاست جمهوری
^۲ دانشجوی دکتری اقتصاد توسعه دانشگاه تهران- کارشناس اقتصادی معاونت نوآوری و فناوری‌های آینده‌ساز مرکز همکاری‌های ریاست جمهوری